

# ANDERS MADSEN.

17. FEBRUAR 1852—25. JUNI 1918.

AF

*Poul Bjerge* \*).

En Dag i Februar 1912 modtog jeg følgende Brev:

Omø ved Skelskør, den 17. Februar 1912.

*Kære Poul Bjerge!*

**D**er er en Sag, som ligger mig meget paa Sinde, og hvorom jeg gerne vilde høre Deres Mening. De gamle Askov-Lærere fra min Tid er jo omtrent borte, og Jakob Appel kender jeg ikke personlig.

---

\*) Denne Afhandling er med velvillig Tilladelse aftrykt efter „Askov Lærlinge“ Aarsskr. for 1919 S. 44 o. flg.

Maa det være mig tilladt at føje et Par Ord til ovenstaaende Skildring:

Da Historisk Samfund for Sorø Amt for snart 10 Aar siden grundedes, viste Anders Madsen det Arbejde, der var ved at blive sat i Gang, stor Interesse, der gav sig tilkende ikke blot derigennem, at han selv meldte sig ind, men ikke færre end 10 andre, Kvinder og Mænd, fra den lille Ø fik han til at følge sig, og han omfattede stadig vort Arbejde med Paaskønnelse. Og det skylder vi ham Tak for.

Jeg har en Samling Kunstblade og Raderinger, som jeg har tænkt at give Askov Højskole, hvis den kan være Skolen til Gavn og Glæde. Det er en Samling paa omtrentlig 400 Blade af J. Th. Lundbye, L. Frølich, Vilh. Kyhn, O. Haslund, Carl Bloch, Carl Locher, H. N. Hansen, Fr. Schwartz, N. og J. Skovgaard, Tom Petersen, E. Køie og flere. Jeg har samlet paa disse Blade i over 30 Aar, og de har været mig til megen Glæde og Oplivelse. Det er mit Ønske, at de ogsaa skulde berede andre noget lignende. Jeg har ment, at dette maaske ogsaa kunde være et lille Led, som har sin Betydning i Arbejdet paa Askov Højskole, som jeg omfatter med Deltagelse og gammel Kærlighed.

Vil De lade mig vide Deres Mening om Sagen og tale med Forstander Jacob Appel og Frue om den.

De er muligvis ikke klar over, hvem det er, som skriver til Dem. Vi har været sammen paa Askov Højskole i Vinteren 1881—82. Det er rimeligt, at De ikke husker mig, thi jeg var noget af en Eneboer. Jeg boede paa Gladhjem i den gamle Bygning ud imod Vejen. Jeg holdt mig en Del for mig selv. Vi var en stor Flok Elever, og om mange gjaldt det vel, at vi saa hverandre, men talte ikke sammen. Hvis De har et Fotografi af Eleverne fra den Vinter, vil De kunne finde mig, naar De fra H. Nutzhorn gaar tre Pladser til Venstre, og saa i den anden Række lægger Mærke til, at Aage eller Olav Schrøder sidder paa Skødet af Skands Hansen og har mig paa højre Side — naar man ser paa Billedet —. En bagved staaende Elev har Haanden tæt til min venstre Skulder.

---

Og saa er der et Ord, som med Rette kunde anvendes paa Anders Madsen, og hvis Sandhed jeg ikke tvivler om at han vilde indrømme. Det staar i Tilskueren 1912 S. 129 og skyldes Vilhelm Andersen: Hvad skader mig mit Lands, min Kreses, min Stues Lidenhed, naar Livsstrømmen gaar derigennem?

L. F. la Cour.

Om Middagen havde jeg Plads ved Fru Charlotte Schrøders Bord lige over for Karl Jørgensen, der kom hjem fra Soldatertjenesten. Paa højre Side sad Aage og Ingeborg Schrøder. Desuden var jeg kendelig ved at være blind paa højre Øje. Men alt dette ligger saa langt tilbage i Tiden, at det muligt er gaaet ud af Deres Erindring og gør intet til Sagen, men jeg har nævnt det, for at De mulig kunde mindes mig.

I omtrent 20 Aar har jeg nu været Mejeribestyrer her paa Omø ved Skelskør.

Det er ikke min Agt straks at skille mig ved hele min Samling af Raderinger; men en Del vil jeg afgive og Resten senere, i al Fald ved min Død, ligesom jeg, saa vidt mulig, vil vedblive at forøge Samlingen.

Har De Lyst til at besøge mig og se, hvad jeg har, er De velkommen. Det samme gælder selvfølgelig Jacob Appel, hvis han ved en Lejlighed kunde faa Tid at gøre en Afstikker, naar han rejser til eller fra København — eller enhver anden, som er knyttet til Skolen.

Indtil videre i hvert Fald ønsker jeg ikke Sagen omtalt til uvedkommende.

Med venlig Hilsen

*Anders Madsen.*

Man forstaar, at vi blev glade ved dette Brev. Det var ikke alene en betydelig Gave til Askov Højskole. Men hvad der var endnu mere: Der sad en gammel Lærling, som vi ikke havde haft Forbindelse med i tredive Aar, som trofast havde husket paa sin gamle Skole, bevaret Venskab for den og følte sig saa taknemlig over, hvad han havde oplevet dér, saa han nu tredive Aar efter vilde overdrage den en saadan Skat. Folk i Almindelighed vil vanskelig kunne

fatte, hvor velgørende det er for en Højskolelærer at opleve sligt.

Men hvem var denne Anders Madsen?

Han var født den 17. Februar 1852 paa Hvenemosegaard i Hesselager Sogn. Hesselager ligger ud til Store Bælt, omtrent midt mellem Nyborg og Svendborg. Stokkebæk flyder gennem Sognet. Naar Edvard Lembcke synger:

Du skønne Land med Dal og Bakker fagre,  
med grønne Enge og med gyldne Agre,  
med Kløfterne, hvor Bækken  
sig gennem Krattet snor,  
og langs med Vejen Hækken,  
hvor Fugleskaren bor!

saa er det møntet paa Sønderjylland; men man kan vanskelig tænke sig en Egn, det passer bedre paa end Eggen her, hvor Stokkebæk flyder gennem Sognet ud til Store Bælt. Og her laa Hvenemosegaard. Dens Marker gik ned til Bækken, paa en Strækning end ogsaa ud over den. I Haven laa en stor Kæmpehøj. Stillede man sig paa den, havde man den dejligste Udsigt, man kunde tænke sig: Enge omkring Bækken, kraftige Banker til hver Side, Skove veksler med Kornmarker; lidt længere borte Store Bælt med Sprogø, Agersø, Omø og Langeland, og midt mellem dem den lille Ø Vresen. En Morgen, naar Solen gik op over dette Landskabsbillede, saa var det saa herligt, saa man næsten ikke kunde tænke sig Paradis skønnere.

Paa Hvenemosegaard boede Gaardfæster Mads Jørgensen og Hustru, Karen Pedersdatter. De var Gaardfolk og havde vel ikke megen Sans for den skønne

Natur, som omgav dem paa alle Sider? Jo, det havde de netop. Fynboerne ejer megen Naturglæde og har Sans for Naturskønhed. De planter omkring deres Gaarde, passer deres Haver og freder om deres Smaaskove, saa deres Natur bliver som et Parklandskab: Frisk, hyggelig, afvekslende og dertil sommerfrodig. Og Mads Jørgensen og hans Hustru stod endda over Folk i Almindelighed, naar det gjaldt den Slags. Mangen en Sommersøndag tog de Børnene med, og saa gik det i Marken til de kønneste Steder, til Skoven, til Engen, til Aaen, man satte sig og hørte paa Insekternes Summen, paa Bækkens Rislen, paa Fuglesangen, og saa havde man Engens dejlige Blomsterflor foran sig.

Eller om Foraaret, naar Nattergalen begynder med sin Sang. Den begynder 1. Maj med et enkelt lille Pip. Næste Aften har den to Toner. Næste Aften igen tre. Og saadan bliver det ved indtil 12. Maj. Da synger den med fuldt Orkester. Det var altid en Højtid.

Mads Pedersen passede Gaard og Mark, Karen Pedersdatter Hus og Hjem og Have, og begge gjorde det forsvarligt. Særlig var Haven kendt for sin Skønhed, sin Frugt og sine prægtige Blomster.

De havde stærk Slægtfølelse. Mads Pedersen havde mange Søskende. De samlede mindst en Gang aarlig. „Det var Højtid“, fortæller en af Mads Pedersens Sønner, „naar dette Møde var paa Hvenemosegaard. Der kom Vogn efter Vogn. Én fra Ryslinge, én fra Ørbæk, én fra Frørup, én fra Faarup, o. s. v. Glæden lyste ud af de gamles Ansigter. De slog Armene om hinanden og kyskede hinanden baade til

Velkomst og til Afsked. Det greb vi unge stærkt, og Mindet om disse Møder staar levende og frisk for os, nu vi er bleven gamle.“

Og deres Synskreds gik langt videre end til Slægten. Hvad stort der skete i Landet, greb dem stærkt. Samme Søn fortæller: „Da Fader kom hjem fra Møllen og fortalte, at Kong Frederik VII var død, havde han Taarer i Øjnene. Og da han senere en Dag kom hjem og fortalte, at Hæren var gaaet tilbage fra Dannevirke, kom Taarerne atter frem. Vi Smaaafyre forstod ikke, hvad der var sket, men Faders Sorg greb os. Det var noget stort og noget sørgeligt, der var sket. Det gjorde et Indtryk paa os, som vi aldrig glemte“. Og da Sønnerne blev større, kom de paa Højskole. De skulde have Del i det ny Liv, som var ved at vaagne overalt.

I saadan et Hjem voksede Anders Madsen op. Han var den næst yngste af syv Søskende, fem Drenge og to Piger. Han var svag i sin Opvækst. Det var højre Knæ og højre Albued, der var noget i Vejen med. Man kunde have frygtet, at han vilde have bleven noget forkælet og pylrevorn i det. Men Moderen maa have haft den Evne, at hun kunde opdrage ham paa én Gang mildt og bestemt. I al Fald havde Anders en stærkere Pligtfølelse end de fleste. Aldrig skulde han krympe sig ved et Arbejde, men glad og frejdig tog han det op. Da han blev lidt større, blev han raskere, saa han kunde færdes med sine ældre Brødre i Mark og Skov, paa Fisketure og andre Ture, som Drenge nu kan gøre.

Mest maatte han jo holde sig til Moderen. Men hvor var det ham en Glæde at hjælpe hende. Naar

Foraaret kom, og Arbejdet i Haven begyndte, var det en Fest for ham at hjælpe Moderen. I Førstningen var det kun lidt, maaske mest til Ulejlighed for hende, men snart blev det mere. Herved fik han sin Sans for Blomster, for Havearbejde og for den dejlige Natur vakt. Han blev ved til det sidste at elske sin Have, sine Frugter, sine Blomster og vilde selv passe det helt til det sidste.

Men ogsaa Faderen kunde han hjælpe. Naar Humleplukningen foregik, saa hjalp han og hans Brødre med. Faderen skar Humlerankerne ned af Stængerne. Drengene bar dem saa ind til Karle og Piger, der sad omkring store Kar og plukkede dem fulde af Humle. I Hegnene omkring Haven stod Haslerne tykt og tæt. De hang fulde af Nødder. Drengene plukkede saa en Haandfuld Nødder, som de tog med og delte ud til Plukkerne, samtidig de kom med en Favnfuld Ranker. Og paa lignende Maade gik det med de forskellige Arbejder Aaret rundt.

Den ældste af Sønnerne kom paa Sødinge Højskole. Det var Pastor J. Schiørring, der oprettede den og drev den i nogle Aar. Naar han saa kom hjem med Kammerater, og de sang og fortalte om, hvad de lærte der og oplevede, saa var det for de yngre Brødre, som en hel ny Verden aabnede sig for dem.

Men hvad skulde Anders Madsen blive, nu han begyndte at blive voksen?

Selv om han nu var bleven meget raskere og stærkere, vilde Bondearbejdet dog vist blive ham for svært. Men han var godt begavet og havde et let

Nemme og havde Lyst til at læse og til at lære. Det blev saa bestemt, at han skulde være Lærer.

Han kom først en Vinter paa Vejstrup Højskole, hvor Jens Lund og L. B. Poulsen, der senere blev Frimenighedspræst i Sønderjylland, var Lærere. Det var en herlig Vinter for ham. Saa kom han til Ryslinge for at blive forberedt til Seminariet af Friskolelærer Kr. Appel. Han boede hos en Farbroder, der havde en Gaard i Ryslinge. Det var en rig Tid for ham. De seks Dage gik med Skolearbejde, som han glædede sig ved. Om Søndagen hørte han Vilhelm Birkedals mægtige Forkyndelse. Og i Fritiden gjorde han Ture i den naturskønne Egn, der nok var lidt anderledes, men næsten ligesaa køn som hans Hjemegn. Som ældre talte han altid om denne Tid som en prægtig Tid.

Saa kom han i 1871 til København for at uddanne sig paa Blaagaards Seminarie. Ogsaa det blev en rig Tid for ham. Arbejdet paa Seminariet blev forholdsvis let for ham. Det gav ham Kundskaber, men det bidrog saa lidt til hans Karakterdannelse. Han besøgte Museer og Samlinger, han deltog i Vennemøder og Grundtvigs store og højtidelige Begravelse. Og hver Søndag sad han i Vartov, først under N. F. S. Grundtvigs Prædikestol og siden under C. Brandts. Det var disse Oplevelser han mindedes stærkest, og som han satte mest Pris paa. Men han savnede sin fynske skønne Natur og endnu mere sine kære Fynboer. Han blev en ensom Mand i København. De lige Gader, den haarde Stenbro, de fremmede Mennesker, der myldrede omkring ham, gjorde et stærkt Indtryk paa ham, men det var af Kulde, næsten af



noget fjendtligt; han tænkte altid siden paa det med en vis Gru.

Den 17. Juni 1874 fik han sin Eksamen: Meget duelig.

Saa skulde han til at se efter at komme i praktisk Virksomhed. Han fik først Plads hos den kendte Præst K. D. Konradsen i Hvirring som Huslærer for hans talrige Børneflokk. Siden blev han Huslærer for Forpagteren paa Kjelshøj, der ligger omtrent midt mellem Odense og Middelfart. Her var tre Dreng, han underviste, og her var han i hele seks Aar. De nævnte Dreng fik næsten hele deres Børneundervisning hos ham. Han følte sig vel tilpas hos denne Familie, og de tre Dreng blev hans gode Venner, og det blev et Venskab, der holdt Livet ud. Han stod i stadig Brevveksling med den ældste lige til sin Død.

Da han saa var færdig med sine Dreng, tog han paa Askov Højskole i Vinteren 1881—82. Han var her i fulde seks Maaneder. Han hørte til de stille og beskedne. Man lagde saa lidt Mærke til ham, men han havde gode Betingelser for at følge Undervisningen, og saa havde han aabne Øren og et aabent Sind. Det var særlig L. Schrøders, H. Nutzhorns og Poul la Cours Foredrag, der optog ham mest, dog kastede han ikke Vrag paa noget af Undervisningen; han tog Del i alt, saa vidt han kunde, og lagde et Arbejde ind i det, saa han fik et godt Udbytte af Undervisningen. Og han fik ogsaa noget ud af Kammeratskabet. Ganske vist blev han ikke Kammerat med alle, men han vandt sig Venner og Kammerater. Imellem hans Papirer ligger et Ark,

hvoraf man ser, at en Flok af Eleverne, en 10—12 Stykker, har gjort en Udflugt til Nymindegab. De har skrevet deres Navne paa Papiret tillige med en Verslinie eller et Valgsprog, H. P. Hanssen fra Nørremølle var med. Han skrev: „Sønderjylland vundet, det er Kampens Maal“. Aage Brummer, der døde som Forstander for Haandværkerafdelingen ved Vinding Højskole, skrev: „Grandt at skue, lydt at høre, bedst os aabner Vidkabsdøre“. Honoratus Bonnevie fra Streng-højgaard skrev: „Ikke synes, men være“ o. s. v. Blandt Deltagerne var ogsaa Enevold Terkelsen, nu Valgmenighedspræst i Herning, og Simon Klovdal fra Telemarken i Norge. Man ser en lille Kreds dér af Elever, og der iblandt flere, som har faaet en stor Gerning at øve.

Jeg var den Gang Lærer paa Uldum Højskole; saa jeg har ikke noget at fortælle om ham fra denne Tid; men ser jeg efter i Højskolens Elevfortegnelse, viser det sig, at Lærerne har syntes godt om Anders Madsen og regnet ham for en af Skolens allerbedste Lærlinge.

Fra Askov rejste han hjem. Hans Fader var død for nogle Aar siden, Moderen døde samme Aar. En ældre Broder havde Gaarden, men han sad haardt ved den. Gaarden var købt, men købt dyrt, Udgifterne var store. Han blev saa i nogle Aar hos Broderen og hjalp ham med Gaardens Drift og gjorde et godt Arbejde, saa de fik Gaarden sat i god Drift og arbejdede den lidt op af Gælden.

Han havde en Svoger, der var Lærer i Vormark, en By i Hesselager, og som blev syg. Anders Madsen blev Vikar for ham. Svogerens Sygdom trak ud og

endte med Døden. Anders Madsen havde nu faaet Smag for at blive Lærer igen. Børnene var glade ved ham, og Forældrene tilfreds med ham. De vilde gerne blive ved at have ham til Lærer. Han søgte saa Embedet, men fik det ikke. Det var en stor Skuffelse for ham. Han kunde ikke synge, noget, der var et stort Savn for ham. Han kunde altsaa ikke søge Hovedembederne. Her var en passende Plads; han havde vundet Børnenes Kærlighed og Forældrenes Tillid, og saa fik han den ikke. Han tog det som en Guds Styrelse: Han, der ikke kunde synge, han skulde ikke give sig af med at være Lærer.

Men han var ikke modløs af den Grund eller følte sig hjælpeløs. Nu kom Mejerivæsnet saa stærkt frem, og han sagde til sig selv: Det er netop noget for dig. Det kan du have med at gøre, selv om du ikke kan synge. Og skønt han var op mod de Fyrre, gav han sig i Mejerilære. Her viste han ogsaa sin Grundighed og trofaste Arbejde. Han lærte paa de bedste Mejerier og hos de bedste Mejerister. Han har haft selve Torben Jensen, Formanden for dansk Mejeristforening, til Lærer.

Saa skulde han have sig en Plads som Mejeribestyrer. Han hørte, de var ved at oprette et Andelsmejeri paa Omø ved Skelskør. Han søgte Pladsen og fik den. Den 5. Septbr. 1893 blev han Mejeribestyrer dér, og dér blev han ved at være til sin Død.

Omø er kun en lille Ø, der ligger yderst i den Række, der ligger der uden for Skelskør. Fra sit Hjem paa Fyn havde han haft tydeligt Udsigt derover, men aldrig havde han tænkt paa, at det skulde blive hans Hjem i en længere Aarrække. Øen er en

halv Milsvej paa den ene Led og en Fjerdingsvej paa den anden. Der var lidt over 150 Mennesker paa Øen og kun lidt flere Køer, saa det var et lille Mejeri og Løn derefter. Han maatte selv gøre alt Arbejde, der kunde ikke holdes flere Mejerister eller Hjælpere. Men han holdt ud her i næsten 25 Aar. Han fik Tilbud fra Fyn paa store og vellønnede Pladser, hvor han kunde have en Stab af Hjælpere under sig, saa han kun behøvede at lede Arbejdet; men han sagde Nej. Jeg kan ikke være bekendt at tage fra Omøboerne. De andre kan sagtens faa en Mejerist; det bliver vanskeligere for Folk paa Omø. Det vilde være Forrædderi af mig at tage herfra. Saadan opfattede han sin Stilling.

Han blev paa Omø, og han befandt sig vel her. Han var en dygtig Mejerist og en trofast Arbejder og befandt sig vel ved Arbejdet. I 1913 besøgte jeg ham. Han stod midt i Arbejdet, da jeg kom. Ja, jeg maa gøre mit Arbejde færdig, saa du kommer til at passe dig selv lidt. Det kunde jeg saa prægtigt. Der gik saa en Time, maaske to, jeg husker ikke. Saa var han færdig. Vi spiste til Middag og havde saa en herlig Eftermiddag og Aften sammen. Næste Morgen begyndte han igen paa sit Arbejde, og jeg rejste med Dampskib.

Saadan gik hans Arbejde i 25 Aar. Det vil sige, Arbejdet var det samme, men Besøgene var sjældne, meget sjældne. Man kunde synes, at dette kunde sløve en Mand. Han var tilmed ugift og kendte ikke til Familielivets Glæder. Men han var fyldt af saa meget og havde saa mange Interesser. Vi tager de praktiske først.

Han var først Mejerist og passede sit Mejeri omhyggeligt, saa hans Mejeriprodukter altid var førsteklasses. Dernæst arbejdede han for Kvægbesættningernes Forædling og Forbedring. Han fik oprettet en Tyreforening. Han hjalp ved Indkøb af gode Tillægsdyr. Og han havde Held med sig. Kvægbesættningerne paa Omø er langt bedre nu, end de var for 25 Aar siden. Han indrettede selv en Hønsegaard, passede den selv og viste Folk, at man kunde faa en god Indtægt af sine Høns. Og saa fik han en Æggsalgforening dannet, der stod i Forbindelse med Dansk Andels Ægeksporthforening. Og han anlagde Have, plantede Frugttræer og glemte ikke Blomsterne. Og han fik andre Folk til at plante, skaffede dem Frugttræer og ny Haveredskaber. De havde Redskaber nok, men de var tunge i det. Han købte lettere og mere haandterlige, købte i større Partier, købte derfor billigt og uddelte dem til Indkøbspris. Han vejledede og opmuntrede og havde ogsaa Held med sig her. Haverne paa Omø er i en ganske anderledes god Skik nu, end da han kom der over. Han fik en Brugsforening oprettet, var Regnskabsfører for den hele Tiden, i de første Aar endogsaa ulønnet. Vi ser, hvordan han paa alle Omraader arbejdede for, at de økonomiske Forhold kunde blive bedre, saa Folk fik mere ud af deres Arbejde og større Glæde ved det.

Men han tog sig ogsaa af andre Ting. Øen havde en Præst; men han var tillige Skolelærer og Postmester. Nu er der baade en Præst, en Lærer og en Postmester. Anders Madsen var ogsaa den drivende Kraft i det Arbejde, der blev gjort for at faa dette

ordnet. Han dannede en Foredrags-Forening og sørgede for, at Foredragsholdere kom til Øen. Han var aarlig paa Færde for at samle ind til Sømandsmissionen i Calcutta, Løventhals Mission og lignende. Da Sorø Amts historiske Samfund blev dannet, var han ivrig for at samle Medlemmer til det. Det sidste, han arbejdede paa, var at faa oprettet et Folkebibliothek, men det naaede han ikke. Døden overraskede ham.

Men hvordan kom denne Mand, der var saa stærkt optaget af praktisk Arbejde, praktiske Formaal og almene Foretagender, til at faa Sans for Kunst og samle paa Raderinger?

Det kom af sig selv, jævnt og stille, lidt efter lidt. Mens han var paa Askov Højskole, kom han til at købe en af C. Blochs Raderinger. Den kostede kun nogle faa Kroner. Han saa paa den og glædede sig ved den. Længe havde han kun den ene. Men endelig købte han én til, og én til igen. Og han fik mere og mere Glæde af dem og købte flere — og saadan blev han Samler. Men det blev ikke en Mani hos ham, saa han samlede blot for at faa en Samling. Nej, det var ham en Glæde at se paa disse Kunstblade, ja, endnu mere, det var hans Liv. Da jeg havde vekslet nogle Breve med ham og derigennem lært ham lidt at kende, tænkte jeg: Han maa jo være noget af en Særling. Han er Gammelungkarl, har nu siddet der afsides paa Omø, han kunde ingen Udflugter gøre, der var ingen, der kunde passe hans Mejeri, han maatte jo blive indsnævret i sin Tankeverden, han var nødt til at blive lidt af en Særling. Saa kom jeg over og besøgte ham, og jo mere jeg

talte med ham, jo mere overrasket blev jeg. Han havde et vidt Syn, han havde fulgt med i alt, hvad der var kommet frem i vort Land, han havde ikke alene Rede paa det, men det var som strømmet gennem ham selv, han var levende og frisk, hans Sjæleliv harmonisk, der var ikke Spor af noget særlingagtig hos ham, allermindst af, at han var snæversynet eller indestængt. I Samtalens Løb fik jeg dog Forklaringen. Han kom til at sige: Folk kan slet ikke forstaa, at jeg køber saa mange Kunstblade. De synes, Pengene kunde bruges paa en bedre Maade. Ja, jeg kunde jo sætte dem i Sparekassen; men hvad Fornøjelse kan jeg have af at sidde og kigge i en Sparekassebog. Derimod naar jeg er træt og medtaget, saa tager jeg mine Raderinger frem, og naar jeg saa har siddet og set paa dem en Tid, saa er jeg bleven frisk og glad. Saa tager jeg en af mine Bøger og læser en Del, og saa har jeg haft en dejlig Aften ovenpaa en god Arbejdsdag. Saa forstod jeg, at det var Arbejdet og Kunsten, der holdt ham frisk. Han fornyede sig gennem Kunsten, saa hans Sjæleager stadig stod i fuld Grøde. Jeg havde altid troet, at det var kun ved at leve sammen med andre Mennesker og udveksle Tanker og Meninger med dem, at man kunde holde sig frisk og forny sig. Nu saa jeg, at blot man havde noget at leve for og med og af, saa kunde man holde sig frisk, selv om man levede ene. Blot man havde én Ting, som man fordybede sig i og høstede Glæde af, kunde man holde sin Sjæleager grøn.

Du maa jo bruge en stor Del af din Løn til Indkøb af Raderinger, kom jeg til at sige. Nej, svarede

han. Min Løn er saadan, at jeg kan leve af den og lægge saa meget til Side, saa min Alderdom er sikret. Det maa jeg først sørge for. Saa maa jeg skaffe mig andre Indtægter til mine Raderinger. Jeg fører f. Eks. Brugsforenings-Regnskab. Hvad jeg faar derfor, kan jeg forsvare at bruge til mine Samlinger. Indtægten af Have og Høns gik vist samme Vej. Jeg anfører dette, for at man kan se, hvor praktisk han var, og hvilken fast Fod han havde i Virkeligheden.

Jeg har nitten Breve fra ham. Det første er trykt foran helt. Jeg gør her nogle Uddrag af de øvrige.

13. Marts 1912.

Tak for dit Brev og de tilsendte Aarsskrifter fra Askov Højskole. Jeg har heller ikke modtaget dem før. Egentlig er det bar Forsømmelse, at jeg ikke er indmeldt i „Askov Lærlinge“. Jeg har tidt tænkt derpaa, men det er bleven derved.

Hermed følger en Samling mindre Raderinger til Askov Højskole — en lille Mundsmag blot. — Naar jeg faar Tid og Lejlighed til at ordne mine Blade, skal der følge flere.

Nu vil jeg haabe, at disse Blade maa vinde Yndest. Iøvrigt er det af de Ting, som vinder ved nærmere Bekendtskab, navnlig de særlig gode. Jeg ser med ligesaa stor Glæde paa de ældste Blade som paa de nyere. Som Samler ser man jo tillige særlig ømt til de Blade, som er meget sjældne og saare vanskelig at faa fat i.

Smag og Behag er jo forskellig, men i Almindelighed staar C. Blochs Raderinger højt i Kurs. Mange af Villh. Kyhns Landskaber og Søbilleder er paa sin Vis ligesaa smukke, men de koster kun en lille Brøkdelen af, hvad der forlanges for Blochs.

En Ting er jo ogsaa, at Blochs Raderinger forlængst er udsolgte. Det gælder alle J. Th. Lundbys



og adskillige af H. N. Hansens, hvorfor disse ogsaa er dyre og vanskelig at faa til Købs.

Den ældre Slægts Raderinger er jo i kunstnerisk Udførelse en Del forskellige fra den yngres, idet de mere ligner Penne-tegninger, hvorimod de sidste udmærker sig ved Toner og den stærke Fordeling af Lys og Skygge.

Skulde du komme paa en Foredragsrejse til Sjælland, kom da ogsaa her over og fortæl os lidt. Vi har en Foredragsforening; men det kniber med at faa Talere herover. Saa var der tillige Lejlighed til at besøge mig. Maaske havde jeg ét og andet, som det kunde interessere Dig at se, thi jeg har meget mere end Raderinger.

Endnu skal jeg tilføje, at jeg helst ser de Raderinger, som jeg giver Askov Højskole, nævnet som Gave fra en gammel Lærling. Naar Bestyrelsen véd, hvem det er, der giver dem, er det nok. Mit Navn behøver ikke at kendes af andre, i al Fald ønsker jeg det saadan indtil videre.

Med venlig Hilsen fra

*Anders Madsen.*

24. Maj 1912.

Det er midt i Pinsetravlheden og Kirkeklokken ringer før Mindegudstjenesten for den afdøde Konge, men jeg skal dog sende Dig et Par Ord vedrørende en Kasse, som i Gaar blev afsendt til Dig. Den indeholder 12 Raderinger og 1 Sortkunstblad til Askov Højskole. Liste over dem vedlægges. Det er mine største Raderinger og ikke alle lige betydelige. Jeg vil dog henlede din Opmærksomhed paa de tre store Blade af C. Locher — læg Mærke til, hvor Vandet er blankt i Forgrunden af „Skagens Strand“ — og H. N. Hansen „Pigen paa Kirkegaarden“. Jeg havde tænkt, at de skulde have været over til Eder inden Pinse, hvad der vel næppe naar sig. Ved Lejlighed kommer flere.

Jeg har saa lidt Plads hos mig, derfor har jeg maattet gemme disse store Blade i en Kasse, hvad der jo ikke er til Fordel for dem, naar de skal ses. De er da vanskelig at brede ud og kommer let til Skade i Kanten, men det kommer I nok over. Bryder I Jer om Kassen, kan den blive.

17. Juni 1912.

Hermed en Pakke Raderinger.

Af *V. Kyhn* har jeg nu sendt alt, hvad jeg har af ham — paa et Blad nær — og dermed har I faaet næsten alle hans Raderinger, i hvert Fald de bedste. Læg Mærke til det første „Sjællandsk Landskab“ og det sidste „Ry Sø“.

Saa er der en Del Blade af *Fr. Schwartz*, der iblandt det smukke og sjældne „Kristus i Gethsemane“. Efterhaanden vil der komme mange flere af ham.

Af *Thorvald Niss* sender jeg tre særdeles gode Raderinger. Se rigtig paa det ypperlige „Stormvejr, Esrom Sø“ og „Solsikker“. Af „Aaen i Borrevejle Skov“ er der taget 50 Kunstnertryk, alle forskellige. Foruden de sendte, har jeg endnu et af disse, hvor Lyset er svundet mere og Skumringen tager Overhaand.

28. Juni 1912.

Det glæder og interesserer mig, at du ogsaa har samlet paa Raderinger og har haft lignende Følelser, som jeg selv saa godt kender. I Førstningen af min Samlertid var jeg altid ivrig efter at vise mine højt-skattede Blade frem, men det blev jeg efterhaanden vænnet af med, thi der var kun faa, som brød sig om dem. De fleste syntes vist i deres stille Sind, at det var taabeligt af mig at give Penge ud til sligt. Men ligesom du skriver om din Glæde, naar Du fandt nogen, der skønnede paa Raderinger, saaledes gaar det mig. Af og til kommer her ogsaa nogen, der deler min Interesse og glæder mig ved deres Forstaaelse af og Kærlighed til denne Kunst. Stundom

har jeg Morskab af enkelte højt kultiverede, særlig Københavneres Forbavselse over at finde saadanne Ting her ude paa en lille afsides Ø blandt Bønder og Fiskere.

Der er et lille Omslag med fire Kunstnertryk, hvoraf jeg foruden *Anna Anchers* „Gammel læsende Kone“ særlig vil henlede din Opmærksomhed paa *P. S. Krøyers* Selvportræt, et i mere end én Henseende værdifuldt Blad. Du kender vel Aarestrups Digt: „Man har Sagn om Borgtapeter“, ellers skal jeg sende Dig det til Forstaaelse af *H. N. Hansens* Blad. „Storm“ af *C. Locher* anses for hans bedste Radering.

Jeg har denne Gang sendt nogle Blade af *Tom Petersen*. Han er lidt tør, men paalidelig, og hans Ting spaar en lang Levetid.

12. December 1912.

Hermed følger en lille Julegave til Askov Højskole. Den kommer i lidt god Tid; men jeg vilde sende Pakken, inden at der bliver alt for overvældende Travlhed med Julesendinger.

Af *H. N. Hansens* Blade vil jeg særlig henlede din Opmærksomhed paa den Række, som kaldes „De lyse Nætter“, fire saare skønne Blade, de mest efterspurgte af hans Værker. Der er ikke taget mange Tryk, og de samme har længe været udsolgt.

O. Haslunds er af en anden Art; men jeg finder dem alle nydelige.

4. Juli 1913.

Baade ved Paaske og Pinse var det min Agt at ville have ladet høre fra mig, men jeg naaede det ikke. Nu i lang Tid har jeg ikke kunnet skrive paa Grund af Seneskedebetændelse i højre Haandled; men da jeg nu igen kan begynde at bruge Haanden, skal det være.

Hermed følger en Pakke Raderinger til Askov Højskole. Foruden *C. Blochs* og *Thorvald Niss'* Blade vil jeg særlig fremhæve *Joh. Nordhagen Bjørnsons*

Portræt og H. N. Hansen, Mark Avrel. Ja, Cilius Andersens „Maaneskins Nat“ finder jeg ogsaa meget smukt.

Som Du ser, er fire af disse beskyttet ved dobbelt Omslag. Jeg vilde ønske, at Højskolen kunde overkomme at bringe alle de bedste Ting i lignende Omslag, da det er den eneste Maade at beskytte dem paa, hvis der tidt skal tages paa dem; ellers vil de blive plettede, tilsmudsede og ødelagte.

Jeg har sidste Aar sendt omtrent en Tredjedel af min Samling. Skønt det ikke er den bedste Del, saa er der dog saa mange gode ypperlige Ting imellem, at der kan skønnes over Samlingens kunstneriske Værd. Jeg har derfor tænkt paa at komme med et Forslag om at faa en Ordning mellem Skolen og mig, saa den i alle Maader tilsikres at faa, hvad jeg ejer af Raderinger, thi jeg ønsker ikke at skille mig af med dem alle foreløbig. Kunde der ikke skrives et Slags Gavebrev, hvorved Skolen tilsikres alt, hvad jeg ejer af Raderinger ved min Død. Da der er saa mange kloge Hoveder paa Askov, kan den Sag jo let bringes i Stand derfra. Lad mig høre din Mening derom.

Skønt jeg ikke stiller nogen Betingelse ved min Gave, kunde jeg dog nok ønske, at Skolen paatog sig den Forpligtelse at beskytte og bevare Samlingen. Dette er vel ikke et urimeligt Ønske? I pengelig Henseende er Samlingen jo ogsaa en Del værd. De to medfølgende Raderinger af C. Bloch har jeg betalt med 150 Kr. Men hans Blade er ogsaa de dyreste, skønt H. N. Hansens egne Tryk kommer nær der op imod.

29. September 1913.

Tak for dit rare Brev og Tak for Bøgerne, Du sendte mig. Jeg er glad ved dem og har ofte tænkt paa at købe dem, men det er blevet ved Tanken. Disse gamle Vedtægter og Love interesserer mig meget.

Jeg var meget glad ved, at Du kom over og besøgte mig, men jeg havde nok Lyst til at tale lidt mere med Dig. Og i de smukke Sommerdage, der fulgte efter, tænkte jeg paa, at det var Skade, at Du ikke havde lidt bedre Tid, saa jeg kunde have trukket Dig omkring paa Øen og vist Dig alle dens Ejendommeligheder. Men jeg haaber, at Du besøger mig en anden Gang, saa opretter vi det forsømte.

(Han fortæller saa om Besøg af en Broder, om sine Bøger, som vi havde talt om, og slutter):

Jeg vedlægger en Bog, som jeg haaber Du vil have lidt Fornøjelse af at eje. Det er Ingemanns „Blandede Digte“ 1845 med en Tilskrift fra Forfatteren til N. F. S. Grundtvig. Som jeg fortalte Dig, købte jeg den paa Avktionen efter Grundtvig. Hvis der havde blevet Alvor af at samle Grundtvigs Efterladenskaber i et Grundtvigs Hus, havde jeg tænkt at skænke den dertil. Men det er der jo ingen Udsigter til. Saa er det bedst, Du faar den, saa er den jo foreløbig i gode Hænder.

Venlig Hilsen fra

*Anders Madsen.*

29. December 1913.

Hermed en lille Pakke Kunstblade til Askov Højskole, hvoraf jeg særlig vil henlede din Opmærksomhed paa H. N. Hansens prægtige Radering „Circe“, og Adolph Larsens „Februar Aften“. Jeg har denne Gang ladet medfølge nogle Ting, som ikke er Raderinger, men som nok kan føjes ind i Samlingen. Først de udmærkede Litografier — Kunstnertryk af Luplau-Jansen, som jeg har faaet gennem „Grafisk Kuntner-samfund“. Saa er der ogsaa et Litografi af E. Krause „Ved Sildebaadene“, levende og solfyldt, men det skal ses paa god Afstand. Endvidere en Tegning af den saa berømte og omstridte Frue Kirke.

Jeg er forresten blandt Spirmodstanderne. Hvorfor skal de have Lov til at ødelægge noget saa smukt

og ejendommeligt. Lad Brygger Jacobsen rejse det smukke Taarn et andet Sted, men lad Frue Kirke være i Fred, som den nu en Gang er.

3. Marts 1914.

Hermed følger en Pakke med Raderinger til Askov Højskole. Der er særlig gode Ting af Niels Skovgaard, Ernst Køie og Axel Helsted.

22. December 1914.

Hermed nogle Raderinger. Der er to af J. Th. Lundbye, tre af Joakim Skovgaard, én af Niels Skovgaard og én af C. Bloch. Jeg tænker, I vil synes godt om dem. Joakim Skovgaards er vistnok store Sjældenheder. Da jeg fik dem fra ham, skrev han, at han kun havde solgt én — Uddrivelsen — til et tysk Museum. Men muligvis har han nok givet nogle bort.

Det er farefulde Tider, vi lever i. Gud holde sin skærmende Haand over os alle.

4. Marts 1915.

Tak for din Omsorg med at faa Gavebrevet i Orden. Jeg har ansat Samlingens Værdi til 4000 Kr. Jeg har omtrent 530 Blade, hvoraf I har faaet omtrent Halvdelen. I øvrigt er det vist bedst at kalde Samlingen Raderinger og lignende Kunstblade, thi jeg har adskillige værdifulde Litografier og Træsnit — Kunstnertryk. Jeg køber stadig ny Blade, saa den øges hele Tiden.

Med Hensyn til Samlingens kvalitative Værd skal jeg bemærke, at fra først af tænkte jeg nærmest paa — saa vidt mulig — at købe de bedste Mestres bedste Blade, men efterhaanden som Samlingen voksede, og jeg navnlig gennem Raderforeningen og „Fremtidens“ Bortlodning fik en Del Ting, som ikke alle kunde regnes dertil, ændredes Formaalet noget, idet jeg mente, at den ogsaa skulde have historisk Værdi,

give et Billede af Raderkunsten her hjemme i det Tidsrum, som Samlingen omfattede. Derfor omfatter den nu Blade af næsten alle vore Raderere, der har nogen Betydning.

Du har et Par Gange ytret, at Du knap forstod, at jeg kunde nænne at skille mig af med alle disse Blade. Jo, det kan jeg godt, thi jeg ved, at de gaar til et varigt og godt Formaal. Og efter som Samlingen vokser ovre hos Eder, føler jeg ogsaa en Forpligtelse imod den, at den skal blive noget betydeligt. I har da ogsaa allerede mange ypperlige Blade. Og gaar alt vel og efter Ønske, skal der komme mange endnu. Selv har jeg altid nok at glæde mig ved her hjemme.

Jeg tænker somme Tider paa, at Askov Højskole maaske ogsaa kunde have Brug for adskilligt af det, som jeg ogsaa samler foruden Kunstblade. Jeg havde i sin Tid tænkt paa at give det til Øen her, men jeg véd ikke, hvordan jeg skal faa det anbragt, thi jeg er ikke rig nok til at kunne bygge et Hus, hvor det kan anbringes. Det er jo ikke store Ting, men adskilligt var dog vistnok værd at bevare, hvor det kunde komme til at gøre Nytte. En Del Oldsager, kulturhistoriske Ting, geologiske Genstande, Mønter fra Kristian IV til vore Dage, en meget sjælden Skuemønt fra Svenskernes Belejring af København og flere Billed- og Pragtværker. Hvis Du kommer her i Nærheden og har Tid, kunde Du komme. Saa kunde Du se paa det. Det samme gælder ogsaa enhver anden af Skolens Lærere. I Sommer ventede jeg saa smaat paa, at Du havde set her over.

28. December 1915.

Tak for Julehilsen og „Hodde og Tistrup i gamle Dage“. Jeg har med megen Fornøjelse læst det. Og Tak for dit Brev i Sommer. Det har jeg vist aldrig faaet gengældt. Det kniber for mig at naa alt det, som jeg skulde — jeg er formodentlig for sen af mig — og navnlig Brevskrivning er det galt med.

Har Du ikke været ude at rejse i Sommer? Jeg havde ventet at se Dig her ovre. Der er adskilligt, jeg havde Lyst til at tale med Dig om.

Her gaar ellers alt ved det gamle, som man siger, skønt Krigen øver sine Virkninger ogsaa hos os paa mange Maader. Gud véd, naar den skal faa Ende? Jeg grubler lidt over de Rædsler og Sorger, som følger i dens Spor. Men ogsaa det maa være godt for noget, ellers lod Gud det ikke ske. Krig har vi jo altid haft nok af i Verden — om end denne er den største — og det vil vi vel ogsaa fremdeles blive ved at faa, undtagen det skulde ske, at alle Mennesker blev Filistre og — jeg havde nær sagt — radikale; jeg mener ømskindede og bange for at dø, for saa holdt de vel op med at slaas. Kulturen, ser vi, kan ikke gøre det.

Hermed følger en Mappe med Raderinger. (Og saa gør han Rede for, hvad det er for nogen.)

5. Januar 1917.

Tak for Bogen Askov Højskole 1865—1915. Den har jeg haft megen Glæde af. Og Tak for Julehilsen og for, at Du saa venlig tænker paa mig.

Jeg har i Sommer og Efteraaret gaaet og ventet paa, at Du fra en Sjællandsrejse mulig kunde have faaet i Sinde at gøre en lille Afstikker til Omø. Men det skete ikke. Du har vel været optaget andet Steds.

I har jo mange Elever paa Askov Højskole, og det er glædeligt. I den Retning mærker I ikke til Krigens Indflydelse. Juledag, da jeg var i Kirke, fik jeg en Hilsen fra Dig gennem en lille Omøbo, som er hos Jer paa Skolen. Dette vidste jeg intet om, før han fortalte det. Ja, saadan er Verden! Jeg véd næsten bedre Besked om, hvad der sker nede i Rumænien end hvad der foregaar paa Omø — i visse Retninger. Nu, jeg lever ogsaa meget for mig selv, optaget af det, som jeg arbejder med. Jeg vil haabe,



at omtalte lille Fyr, Kristian Hansen, maa være en flink Lærling og trods sin Ungdom faa et varigt Udbytte af sit Askov Besøg. Han har Evner og Kræfter, blot de kan blive ledet i en god Retning.

Jeg har det godt, men Krigen, skønt paa Afstand, griber stadig ind i ens Tankeliv. Haab og Frygt for Udfaldet veksler. Men det véd jeg dog, at Gud Fader raader for vor Skæbne.

Det har gaaet mig nær til Hjærte, at de vestindiske Øer blev solgt. Jeg forstaar ikke, hvor saa mange gode og brave Mennesker har haft deres Hjertelag og Samvittighed henne i denne Sag?

Nu sender jeg tre Raderinger af Carl Bloch, som skal være min Nytaarsgave til Askov Højskole.

4. April 1917.

Det er en noget broget Samling, som jeg sender denne Gang, men naar Bladene bliver fordelt, hver til sit Ophav, vil de nok udfylde deres Plads. C. Blochs „Opstandelsen“ er Kunstnerens eget Eksempplar, som har hængt paa hans Væg. Det er et udmærket Blad, og det svarer godt til „Kristus i Gethsemane“. Det er egentlig svært at slippe det, men man skal jo ikke ruge over sine Skatte, som Dragerne over Guldet i Oldtidssagnene — og jeg har saa meget andet.

Med Joh. Nordhagens Portræt af Professor Hans Gude har I nu to Raderinger, som I nok kan være bekendt at vise norske Gæster. Det er paa sin Vis ikke saa lidt forskelligt fra Bjørnsons Portræt.

Jeg vedlægger et Par Udtalelser om nylig afdøde Fr. Schwartz, som det mulig kan interessere Dig at læse; men Du bedes sende mig dem tilbage ved Lejlighed.

25. Marts 1918.

Tak fordi Du tænker saa venligt paa mig, og Tak for Bogen om Jens Johansen. Den er jeg meget glad ved,

I Gaar sendte jeg nogle Raderinger over til Dig, som Du bedes give til Askov Højskole. Nu skal I jo have Eders Foraarsudstilling, saa mente jeg, at de passende kunde sendes. Jeg har ikke Tid at skrive mere end disse faa Linier. Ved Lejlighed skal Du høre lidt udførligere fra mig.

Med Undtagelse af O. Svensons farvelagte Blad, som jeg har faaet af Forlæggeren, er alle Blade af Fr. Schwartz og købte for ikke lang Tid siden. Jeg vilde nødig, at disse skulde mangle i Samlingen. Læg særlig Mærke til Hovedet af den gamle Kone. Det er et saare skønt Billede.

21. April 1918.

Tak for dit venlige Brev. Det glæder mig altid at høre fra Dig.

Da jeg sidst sendte nogle Kunstblade til Skolens Samling, var der et Par Stykker, som skulde have været med, men som i Øjeblikket ikke kunde findes. — Det er et af Tegnene paa, at jeg begynder at blive gammel, at jeg har saa let ved at forlægge noget, saa jeg ikke kan finde det igen i en Fart. — Nu følger de hermed tillige med et tredje: Pige med Straahat. Det er efter min Opfattelse gode Schwartz'ere. Bjærgpartiet er det eneste Landskabsbillede, jeg kender, af ham. Det indtager derved en Særstilling blandt hans Raderinger.

Nu har jeg kun fem Blade tilbage, ellers har I Eksemplarer af alle de Raderinger, jeg har købt af ham. Og Du har Ret i, der er mange udmærkede og tiltalende Blade iblandt hans Ting, hvis Skønhed man mere og mere faar Øje for, jo tiere man ser dem. Jeg samstemmer med Dig i, at man maa være taknemlig for, at man har faaet Evne til at glæde sig over sligt.

Saa følger endvidere omtalte lille Bog: L. Holbergs Epigrammer. Jeg vil haabe, Du maa faa nogen Glæde saavel af dens Indhold som Udstyr. En Inte-

resse har den i et hvert Fald ved at være et Bernstentryk.

Jeg har i Tidernes Løb faaet adskillige af de Bøger, som Bogelskere sætter Pris paa — ikke saa faa endda.

Vi er i Færd med at skulle danne en Bogsamling her paa Omø. Ved den sidste Generalforsamling fik jeg Brugsforeningen til at give 50 Kr. dertil. Jeg véd, at der fra Statens Side gives Tilskud til saadanne, men jeg kender ikke, hvor man skal henvende sig der om. Maaske Du kan hjælpe mig.

Vi har længe været uden selvstændig Præst — ham fra Agersø betjener Embedet — men nu venter vi snart at faa en udnævnt. Det er blot Alderen, det drejer sig om. Her skal i Sommer bygges Præstebolig, idet den nuværende skal benyttes af Skolelæreren. Vi faar saa baade Præst og Lærer. Saa haaber jeg, at derved bliver der ogsaa Kræfter til at virke ved Bogsamlingen saavelsom i anden god Oplysnings Tjeneste. Præsten skal ogsaa undervise i tre Dage om Ugen. Da jeg er Menighedsraadets Formand har jeg haft ikke saa lidt Arbejde vedrørende hele dette Forhold. Maatte det nu blive til Glæde og Velsignelse for os her paa Omø.

I denne Tid har jeg travlt med Havearbejde, naar jeg har Lejlighed dertil, og det har jeg rigeligere i Aar end sædvanlig, thi Mejeriet gaar kun hveranden Dag. Vi sparer paa Kul og alle andre Udgifter. Krigens Tryk rammer os alle. Men iøvrigt maa vi danske ikke klage.

For et Par Dage siden blev en Russer bragt i Land her paa Omø. Han laa død — formodentlig af Kulde og Sult — i en Baad fyldt med Vand, drivende syd for Øen. Idag skal han begraves. Jeg skal da ogsaa hen at følge ham. Det gør et vemodigt Indtryk, at et Menneske saaledes omkommer, og dog er han kun som en Draabe i Havet, én blandt de utallige Ofre, som Krigen kræver. Hvor Menneskene

dog er forblindede og egenkærlige, at det ene ikke kan lade den anden være i Fred. Nu skal denne Flygtning hvile ved Siden af en Tysker, som drev ind her i det første Krigsjaar.

Ja, nu vil jeg slutte for denne Gang, da der er andet, der kalder paa mig.

Hvis Du kommer ud at rejse i Sommer, haaber jeg, at Du ikke drager min Dør forbi. Jeg har adskilligt at vise Dig og meget at tale med Dig om, noget jeg gjerne vil høre din Mening om.

En venlig Hilsen til Skolen og dig selv fra din hengivne

*Anders Madsen.*

Det var min Bestemmelse, at jeg i denne Sommer vilde have besøgt Anders Madsen. Jeg var gerne i København en Tur for at arbejde i Arkiver og Biblioteker. Paa Hjemturen vilde jeg saa lægge Vejen om ad Omø. Men saa blev jeg saa medtaget og københavnertræt, saa jeg syntes, jeg kunde ikke. Da jeg saa kom hjem faar jeg følgende Skrivelse:

*Hr. Højskolelærer Poul Bjerge,*

*Bakkehus, Vejen.*

I Dødsboet efter Mejeribestyrer Anders Madsen af Omø, hvilket Bo behandles af nærværende Skifteret, er forefundet et af afdøde den 2. Maj 1915 for private Vidner oprettet Testamente, hvoraf en Afskrift vedlægges.

Dette Testamente er paa en i Boet afholdt Skiftesamling anerkendt af samtlige Arvinger med Undtagelse af en i Amerika boende, fra hvem der den Gang endnu ikke var fremkommen Fuldmagt, men har denne Arving senere meddelt en af de her i Landet værende Arvinger Fuldmagt, og vil Testamentet derfor antagelig blive anerkendt af samtlige Arvinger paa næste Skiftesamling i Boet, der vil blive afholdt paa nærværende Skifterets Kontor i Skelskør

Tirsdagen den 5. November Eftermiddag Kl. 11 $\frac{1}{2}$ .

Saaledes foranlediget skal jeg med Bemærkning, at Boets Samling af Raderinger og Kunstblade m. m. er bragt til Stede her paa Kontoret tjenligst henstille til Dem at møde paa nævnte Skiftesamling enten personlig eller ved en med behørig Fuldmagt forsynet Repræsentant for at varetage Folkehøjskolens Tarv.

For Modtagelsen af nærværende Meddelelse imødeses behagelig Anerkendelse.

Vester-Flakkebjerg Herreds Skifteret, den 22. Oktober 1918.

*F. Bülow.*

Dette greb mig stærkt. Jeg havde planlagt et Besøg hos ham, og saa var han død for flere Maaneders siden. Jeg vilde gerne have talt ved hans Baare og lagt en Krans paa hans Grav fra Askov Højskole, og saa havde jeg ikke Anelse om, at han var gaaet bort.

Han blev syg i Juni, laa kun i nogle faa Dage, og baade han selv og andre troede, han var kommen over det; men saa tog Døden ham ganske pludseligt den 25. Juni. Den 2. Juli blev han begravet. Alle paa Øen, der kunde gaa og krybe, fulgte ham til Graven.

Man havde paa Øen Respekt for hans Arbejde og for hans Person. Han havde sin egen Overbevisning, og den hævdede han over for alle, og det uden Personsanseelse, og det kunde sommetider støde. Men nu, da han var gaaet bort, var alt dette glemt. Nu følte man, man havde mistet en Ven, en god Kammerat, et betydeligt Menneske. Omø havde lidt et stort Tab.

Han var en ensom Mand, men han var en lykkelig Mand i al sin Ensomhed, siger en af Omøboerne.

Alle vi andre maatte synes, han var ensom, men han følte sig ikke ensom. Tiden blev aldrig lang for ham. Han klagede endda over, den gik for hurtig, den kunde ikke slaa til. Da jeg besøgte ham, var der samtidig en Kunstner fra København. Han havde nær tabt baade Næse og Mund af Forbavselse over, hvad han saa. Men saa udbryder han: Ja, det maa være fornøjeligt for Dem, med al den Kunst, De har, men det maa da være morderlig kedeligt for Dem at sidde her ene de lange Vintre igennem paa denne afsides Ø. Der blev en lille Pølse; men saa rejser Anders Madsen sig og stille, men med en overbevisende Kraft, siger han: Jeg har været to Aar i København. Nu har jeg været over tyve Aar her paa Omø. Jeg har ikke kedet mig saa meget i Løbet af disse tyve Aar, som jeg har kedet mig i København i de to. Der blev ikke talt mere om Kedsomhed. Jo, Anders Madsen var en lykkelig Mand. Han havde Evne til at fylde sine Dage med Liv og Indhold.

Saa et Par Ord om selve Samlingen og en Fortegnelse over den i Sammendrag.

Anders Madsen samlede med Skønsomhed og Omtanke. I Førstningen var det blot blandt Mestrene, senere søgte han at gøre Samlingen mere omfattende, saa at den kunde vise, hvad dansk Raderkunst havde ydet fra Førstningen af og indtil han sluttede med at samle. Og saa vidt jeg kan se, har han ført Planen igennem. Han raadførte sig med Sigurd Müller, og denne havde megen Glæde af at veksle Breve med Anders Madsen om Kunst. Og det varede ikke længe, før Sigurd Müller sagde: Han raadfører sig nok med

mig; men han har jo mere Forstand paa Kunst, end jeg har. Da Anders Madsen døde, vilde Sigurd Müller have skrevet et Stykke om ham til Højskolebladet; men saa gik han selv bort.

Anders Madsens Samling var ogsaa kendt af Kunstnere og Kunsthandlere. Jeg ser paa flere af Bladene, at de er sendt ham fra Kunstner eller Kunsthandler med en Tilegnelse. Da man i 1913 vilde have et Tryk efter Fr. Schwartz: „Julegaven“ til Juleroser, kunde man ikke finde noget Ekspl. af de fineste Tryk i København. Og da man saa kom til Kunsthandler Hans Frandsen, sagde han: Ja, saa er der ikke andet Raad, end vi maa ud til Anders Madsen, Omø. Og ganske rigtig, dér fik man Billedet.

Følgende Fortegnelse giver et ydre Billede af Samlingen. Men det er ogsaa kun et ydre. Mange af Bladene er Kunstnertryk eller Prøvetryk eller blot Udkast. Blot for at tage et Eksempel. Af Hans Nic. Hansens „I Haven udenfor Slottet“ er der fire Blade, alle forskellige. Og saa er der flere Blade, som aldrig har været i Handelen. Kunstneren har blot brugt dem til at sende gode Venner som Hilsen eller lignende.

Der findes ogsaa Blade med Træsnit, Sort Kunst, og Litografi, men de er faa i Sammenligning med Raderinger.

Ancher, Anna .....	3	Benzon, C. ....	1
— Michael .....	2	Bloch, Carl .....	18
Andersen, Cilius .....	5	Blom, G. V. ....	3
— Ingeborg .....	1	Bonnesen, Chr. ....	1
Bache, Otto .....	5	Clod-Svendsson, S. ....	2
Bandsholt, H. C. ....	2	Fischer, Villh. Th. ....	1

Friis, Achton.....	1	Kølle, Claus Anton.....	2
Frimodt, Johannes.....	1	Larsen, Adolph.....	16
Frølich, L.....	7	Locher, Carl.....	38
Hansen, Heinrich.....	1	Lund, Jens.....	1
— Hans Nik.....	77	— Søren.....	6
— Louise Ravn.....	5	Lundby, J. Th.....	10
— Sigvald.....	1	Lübschitz, J. L.....	5
Haslund, Otto.....	14	Magaard, V. R.....	13
Helsted, Axel.....	5	Marstrand, Villh.....	1
Henningsen, Frantz.....	2	Meyer, Ernst.....	3
Henriques, Marie.....	1	Melbye, Anton.....	1
Hintze, Gudmund.....	2	Moe, Louis.....	4
Hobbema, M.....	1	Niss, Thorvald.....	7
Hofman, G.....	1	Nordhagen, Johs.....	3
Holm, Axel.....	3	Petersen, Edv.....	2
— Ebba.....	1	Petersen, Tom.....	37
Høegh-Guldberg, E. L.....	2	Repholtz, A.....	7
Ilsted, P.....	6	Roose, Aage.....	6
Jansen, Luplau.....	2	Saltoft, Edvard.....	1
Jensen, Karl.....	2	Schwartz, Fr.....	62
— Louis.....	8	Skovgaard, Joakim.....	8
— Oluf.....	7	— Niels K.....	12
Jerndorff, August.....	4	Sonne, Jørgen.....	1
Johansen, P.....	1	Steenstrup, Resen.....	1
Johnsen, Hjalmar.....	1	Steffensen, Poul.....	1
Jørgensen, Aksel.....	3	Svenson, Ove.....	1
Kongstad, Kr.....	8	Teglbjerg, C. V. Stubbe...	8
Kraft, Joh. August.....	1	Thomsen, Carl.....	4
Krause, E.....	21	Westergaard, H. V.....	3
Krohn, Pietro.....	5	Willhelm, Peter.....	1
Krøyer, P. S.....	7	Willumsen, J. F.....	1
Kyhn, Villh.....	32	Ubestemte.....	38
Køje, Ernst.....	16		

Det bliver ialt 596 Raderinger og Kunstblade.